

Sygn. akt III AUa 29/19

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 28 lutego 2019 r.

Sąd Apelacyjny w Katowicach

Wydział III Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący	SSA Marek Procek (spr.)
Sędziowie	SSA Jolanta Pietrzak SSA Marek Żurecki
Protokolant	Elżbieta Szewczyk

po rozpoznaniu w dniu 28 lutego 2019 r. w Katowicach

sprawy z odwołania S. S. (1)

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w C.

o prawo do emerytury

na skutek apelacji ubezpieczonego S. S. (2)

od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w Częstochowie z dnia 17 października 2018 r. sygn. akt IV U 1091/18

oddala apelację.

/-/SSA J.Pietrzak /-/SSA M.Procek /-/SSA M.Żurecki

Sędzia Przewodniczący Sędzia

Sygn. akt III AUa 29/19

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 17 października 2018r. Sąd Okręgowy w Częstochowie oddalił odwołanie ubezpieczonego S. S. (1) od decyzji organu rentowego Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w C. z dnia 1 sierpnia 2018r. odmawiającej prawa do - opisanej normą art. 184 ustawy z dnia 17 grudnia 1998r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych - emerytury w obniżonym wieku emerytalnym z tytułu pracy w warunkach szczególnych.

W uzasadnieniu przedstawionej decyzji organ rentowy wskazał, że na dzień 1 stycznia 1999r. ubezpieczony udowodnił jedynie ogólny staż emerytalny w wymiarze 24 lat i 12 dni. Do stażu pracy w warunkach szczególnych organ rentowy zaliczył odwołującemu 16 lat, 11 miesięcy i 13 dni.

W odwołaniu od powyższej decyzji ubezpieczony podnosił, że pracował stale w gospodarstwie rolnym rodziców w okresie od 1 stycznia 1973r. do 31 grudnia 1973r.

Sąd Okręgowy ustalił, że ubezpieczony S. S. (1) (urodzony w dniu (...)), w dniu 23 lipca 2018r. wystąpił z wnioskiem o przyznanie mu prawa do emerytury. Jednocześnie Sąd ten ustalił, że organ rentowy do stażu ubezpieczeniowego zaliczył wnioskodawcy okres świadczenia pracy w ramach umowy o praktyczną naukę zawodu w Spółdzielni Pracy (...) w K. od 1 września 1974r. do 15 kwietnia 1977r. oraz okres zatrudnienia od 20 czerwca 1977r. do 31 grudnia 1992r. w Przedsiębiorstwie (...) w C. (z wyłączeniem okresu urlopu bezpłatnego, przypadającego od 9 lipca 1985r. do 31 sierpnia 1985r.). W tym okresie zatrudnienia został uwzględniony okres odbywania zasadniczej służby wojskowej od 26 października 1979r. do 15 października 1981r. Wnioskodawcy został również zaliczony okres zatrudnienia od 1 stycznia 1993r. do 31 grudnia 1998r. w Przedsiębiorstwie(...) Sp. z o.o. w C..

Odnosząc się do zgłoszonego przez ubezpieczonego żądania, Sąd Okręgowy przywołał przepisy art. 32 i art. 184 ust. 1 ustawy z 17 grudnia 1998r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2017r., poz. 1383 - dalej jako ustawa emerytalna) oraz rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz. U. nr 8, poz. 43 z późn. zm.), podnosząc, iż istota sporu sprowadza się do wyjaśnienia czy ubezpieczony na dzień 1 stycznia 1999r. legitymuje się co najmniej dwudziestopięcioletnim ogólnym stażem emerytalnym.

Sąd ten podniósł przy tym, iż zgodnie z art. 10 ust. 1 pkt 3 ustawy emerytalnej, istnieje możliwość uzupełnienia brakującego ogólnego stażu emerytalnego za pomocą przypadających przed dniem 1 stycznia 1983r. okresów pracy w gospodarstwie rolnym po ukończeniu 16 roku życia, które to okresu pracy w gospodarstwie rolnym będą wówczas traktowane jako okresy składkowe.

W ocenie Sądu Okręgowego, ubezpieczony nie spełnia - warunkującego nabycie prawa do emerytury - opisanego wyżej warunku stażowego.

Otóż bowiem, z uwagi na przepis art. 10 ust. 1 pkt 3 ustawy emerytalnej, skoro odwołujący urodził się w dniu (...) - r. i 16 lat skończył z dniem(...) to niezależnie od tego, czy odwołujący w tym gospodarstwie pracował, czy nie pracował, brak jest możliwości doliczenia tego okresu pracy, gdyż sporny okres wystąpił przed ukończeniem przez wnioskodawcę 16 roku życia.

Zdaniem tegoż Sądu, w stanie faktycznym sprawy jedyny okres, jaki mógł być rozważany, jako uzupełniający z tytułu pracy w gospodarstwie rolnym, to przypadający między 25 lipca 1974r., a 1 września 1974r., kiedy to odwołujący od 1 września 1974r. już podjął zatrudnienie. Jest to w sumie okres 1 miesiąca i 7 dni. Biorąc jednak pod uwagę, że całkowity okres składkowy i nieskładkowy ustalony na dzień 31 grudnia 1998r. wyniósł 24 lata i 12 dni, nawet potencjalne uwzględnienie okresu 1 miesiąca i 7 dni - w ocenie Sądu Okręgowego - nie dawałoby ubezpieczonemu prawa do świadczenia.

Mając na uwadze przedstawione okoliczności, Sąd ten na mocy art. 477¹⁴ § 1 k.p.c., odwołanie oddalił.

W apelacji od zaprezentowanego rozstrzygnięcia ubezpieczony, zarzucając Sądowi pierwszej instancji naruszenie art. 10 ust. 1 pkt 3 ustawy emerytalnej poprzez jego błędną wykładnię, wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i uwzględnienie odwołania, ewentualnie o uchylenie wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

W uzasadnieniu apelacji skarżący wskazał, iż nie zaliczono ubezpieczonemu okresu pracy w gospodarstwie rodziców od 1 stycznia 1973r. do 31 grudnia 1973r. Zdaniem apelującego, pogląd ten jest błędny, gdyż Kodeks pracy z 1974r. w art. 190 stanowił,

że młodocianym jest osoba, która ukończyła 15 lat, a nie przekroczyła 10 lat. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 20 września 1974r. w sprawie przygotowania zawodowego młodocianych mówi o ich przygotowaniu do pracy w charakterze wykwalifikowanego

lub przyuczonego do wykonywania określonej pracy robotnika. W późniejszych latach granica wieku została podniesiona do 16 lat. Obecnie od dnia 18 września 2018r. treść

art. 190 k.p. wskazuje, iż młodocianym jest osoba, która ukończyła 15 lat, bowiem wszedł

w życie art. 2 ustawy nowelizującej zatrudnienie młodocianych. Stanowi to powrót do stanu prawnego sprzed 2002r.

Definicja młodocianego jest zgodna z postanowieniem Dyrektywy

nr 94/33/WE z dnia 22 czerwca 1994r. w sprawie ochrony pracy osób młodocianych.

Sąd Apelacyjny ustalił i zważył, co następuje:

Przyjmując ustalenia poczynione przez Sąd Okręgowy jako własne uznał, że apelacja nie zasługuje na uwzględnienie.

Na wstępie rozważań wypada zauważyć, iż postępowanie sądowe w sprawach dotyczących ubezpieczenia społecznego wszczynane jest w rezultacie odwołania wniesionego od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych. Ma więc ono charakter odwoławczy. Jego przedmiotem jest ocena zgodności z prawem - w aspekcie formalnym i materialnym - decyzji wydanej przez organ rentowy na wniosek ubezpieczonego lub z urzędu. Jest zatem postępowaniem kontrolnym. Badanie owej legalności decyzji i orzekanie o niej jest możliwe tylko przy uwzględnieniu stanu faktycznego i prawnego istniejącego w chwili wydawania decyzji. Natomiast postępowanie przed sądem powszechnym jest postępowaniem sprawdzającym, weryfikującym ustalenia dokonane przez organ rentowy.

W realiach niniejszego sporu, postępowanie Sądu sprowadzało się do oceny legalności decyzji organu rentowego z dnia 1 sierpnia 2018r. odmawiającej prawa do - opisanej normą art. 184 w związku z art. 32 ustawy z dnia 17 grudnia 1998r. o emeryturach i rentach

z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych - emerytury w obniżonym wieku emerytalnym z tytułu pracy w warunkach szczególnych.

Jedną z kwestionowanych przesłanek warunkujących nabycie prawa do spornego świadczenia było wykazanie ogólnego stażu emerytalnego wynoszącego - na dzień 1 stycznia 1999r. - 25 lat.

Aby spełnić ten warunek, wnioskodawca ubezpieczony S. S. (1) (urodzony

w dniu (...)) domagał się doliczenia do stażu emerytalnego - jako uzupełniających - okresów pracy w gospodarstwie rolnym przypadających przed ukończeniem przez niego

16 roku życia.

Tymczasem, zgodnie art. 4 pkt 13 w związku z art. 1, art. 2 oraz art. 3 pkt 1 ustawy emerytalnej, ubezpieczonym jest osoba podlegająca ubezpieczeniom emerytalnemu

i rentowym, określonym w przepisach o systemie ubezpieczeń społecznych, a także osoba, która przed dniem wejścia w życie ustawy podlegała ubezpieczeniu społecznemu

lub zaopatrzeniu emerytalnemu, z wyłączeniem ubezpieczenia społecznego rolników. Jedynie z mocy wyraźnego przepisu ustawy na zasadzie wyjątku od reguły (art. 10 ust. 1 ustawy emerytalnej) uwzględnia się również podleganie ubezpieczeniu społecznemu rolników.

Mając na uwadze przedstawione okoliczności, przywołać należy treść art. 10 ust. 1 ustawy emerytalnej, zgodnie z którą przy ustalaniu prawa do emerytury oraz przy obliczaniu jej wysokości uwzględnia się również następujące okresy, traktując je, z zastrzeżeniem art. 56, jak okresy składkowe:

- okresy ubezpieczenia społecznego rolników, za które opłacono przewidziane w odrębnych przepisach składki (pkt 1),
- przypadające przed dniem 1 lipca 1977r. okresy prowadzenia gospodarstwa rolnego po ukończeniu 16 roku życia (pkt 2),
- przypadające przed dniem 1 stycznia 1983r. okresy pracy w gospodarstwie rolnym po ukończeniu 16 roku życia (pkt 3).

Podkreślenia przy tym wymaga, że - jak trafnie wskazuje Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 10 października 2016r. (I UK 73/06) - ponieważ przepis art. 10 ust. 1 ustawy emerytalnej dopuszcza jedynie wyjątkowo i w ograniczonym zakresie (w zakresie niezbędnym do uzupełnienia wymaganego do przyznania emerytury w wypadku ubezpieczenia pracowniczego tzw. okresu składkowego i nieskładkowego) możliwość traktowania okresów prowadzenia albo pracy w gospodarstwie rolnym jako okresów składkowych w ramach ubezpieczenia pracowniczego, powinien być on interpretowany i stosowany w sposób restryktywny (ścisły).

Odnosząc się do twierdzeń apelującego, podnieść trzeba, iż zawarta w art. 4 pkt 13 ustawy emerytalnej definicja ubezpieczonego akcentuje odrębność systemów ubezpieczenia społecznego na podstawie ustawy z dnia 13 października 1998r. o systemie ubezpieczeń społecznych (t.j. Dz. U. z 2016r., poz. 963 ze zm.) i ustawy z dnia 20 grudnia 1990r.

o ubezpieczeniu społecznym rolników (t.j. Dz. U. z 2015r., poz. 794 ze zm.), które to systemy zostały oparte na odmiennych zasadach podlegania ubezpieczeniu, finansowania i udzielania świadczeń. Przepisy art. 10 ust. 1 pkt 2 i 3 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, chociaż nie odsyłają wprost do przepisów o ubezpieczeniu społecznym rolników, to operują datami istotnymi w punktu widzenia tego ubezpieczenia. Dotyczą one osób, które w wymienionych okresach nie podlegały ubezpieczeniu społecznemu rolników z uwagi na to, że system taki nie istniał (rolnicy przed dniem 1 lipca 1977r.) lub nie obejmował danej kategorii podmiotów (domownicy przed dniem 1 stycznia 1983r.), ale po datach wskazanych w art. 10 ust. 1

pkt 2 i 3 ustawy zostały tym systemem objęte. Trzeba jednocześnie wskazać, że w legalnych definicjach „domownika”, zawartych w art. 2 pkt 2 obowiązującej od dnia 1 stycznia 1983r. ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników indywidualnych i członków ich rodzin

oraz art. 6 pkt 2 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników wprowadzono jednolity wymóg ukończenia 16 roku życia. Zatem, granica wieku przyjęta w treści art. 10 ustawy emerytalnej odwołuje się wprost do opisanej wyżej regulacji, kształtującej zasady rolniczego ubezpieczenia.

W świetle przedstawionych okoliczności, zaliczalność okresów podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników, prowadzenia gospodarstwa rolnego lub pracy w tym gospodarstwie, traktowana jako wyjątek od zasady, wymagający ścisłego interpretowania

i ostrożnego stosowania, w aspekcie analizowanego warunku ukończenia 16 roku życia, nie narusza wskazanych przez skarżącego norm konstytucyjnych. W orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego utrwalili się poglądy, iż swoboda ustawodawcy kształtowania zakresu i form oraz konkretyzowania treści praw socjalnych jest daleko idąca. Przesądza o tym sama natura praw socjalnych sprowadzających się do obowiązku świadczenia, która wymaga zharmonizowania potrzeb i oczekiwań oraz możliwości ich zaspokojenia. W praktyce zakres realizacji prawa do zabezpieczenia społecznego jest uzależniony od sytuacji gospodarczej państwa, relacji liczby osób pracujących i płacących składki, liczby świadczeniobiorców oraz ich zamożności, utrwalonych w danym społeczeństwie schematów zabezpieczania sobie egzystencji w okresie starości lub osłabienia sił witalnych, a także przewidywanych trendów gospodarczych

i społecznych, zwłaszcza demograficznych (por. wyrok pełnego składu Trybunału Konstytucyjnego z 19 grudnia 2012r., K 9/12, i wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 17 czerwca 2014r., P 6/12,). Dlatego, z konstytucyjnego prawa do zabezpieczenia społecznego nie wynikają uprawnienia dla obywatela o określonej treści. Konstytucja nie determinuje ani form zabezpieczenia społecznego, ani jego zakresu. Z art. 67 ust. 1 Konstytucji RP nie da się więc wyprowadzić konstytucyjnego prawa do jakiegokolwiek konkretnej postaci świadczenia. Wprawdzie przepisy ustaw, regulujące szczegółowo

te kwestie, znajdują swą podstawę prawną w normie konstytucyjnej, jednak to one, a nie - art. 67 ust. 1 Konstytucji - stanowią podstawę ewentualnych roszczeń osób ubiegających się o rentę, emeryturę, zasiłek chorobowy, czy inną formę zabezpieczenia społecznego (wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 6 lutego 2002r., SK 11/01, OTK ZU nr 1/A/2002, poz. 2).

Jednocześnie podkreślenia wymaga, iż zastosowanie przez Sąd Okręgowy opisanej normy art. 10 ustawy emerytalnej nie może też być oceniane jako sprzeczne z zasadami współżycia społecznego. Klauzula ta w regulacji prawa ubezpieczeń społecznych

nie oddziałuje na sytuację prawną ubezpieczonego (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 9 czerwca 2016r.; III UZP 4/16). Prawa i obowiązki stron tego stosunku są określone przepisami o charakterze ściśle bezwzględnie obowiązującym, organ rentowy nie może świadczyć niczego w ramach swobodnego uznania, dlatego zasad współżycia społecznego, stanowiących klauzulę generalną, do prawa ubezpieczeń społecznych się nie stosuje (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 3 listopada 2015r.; III UK 22/15).

Konkludując, Sąd drugiej instancji uznał, że apelacja jest bezzasadna i na mocy art. 385 k.p.c. orzekł o jej oddaleniu.

/-/SSA J.Pietrzak /-/SSA M.Procek /-/SSA M.Żurecki
Sędzia Przewodniczący Sędzia

JR